

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בכיכור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו חק

בס"ד, פר' ואתחנן תשפ"ו

בית יעקב

הנפש שורה בכבוד, הרוח בלב, והנשמה במוח
ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
מאדך (דברים ו ה).

אפשר לרמוז, דהנה כתב רבנו האר"י ז"ל (עץ חיים שער כ פ"ה) דשלשה כלים יש בזעיר אנפין וכן בנזקקא, ושלשה כלים הם כנגד נפש רוח וגשמה, הכלי החיצון כנגד הנפש, והכלי האמצעי כנגד הרוח, והכלי הפנימי כנגד הגשמה. וכנגד שלשה אלה יש אברים פנימיים, הכבד והלב והמח, הכבד על ידו נתקן כלי החיצון שבו הנפש, והלב על ידו נתקן כלי האמצעי שבו הרוח, והמח על ידו נתקן כלי הפנימי שבו הגשמה. וכל זה יש באדם, כי בצלם אלקים עשה את האדם (בראשית ט ו), ולכן בכבד של האדם שהוא דם שרויה הנפש, וכמו שנקאמר (ויקרא יז יד) 'דמו בנפשו הוא', והלב בו שרוי רוח, וכמו שנקאמר (תהלים נא יב) 'לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי', והמח בו שרויה הגשמה, וכמו שנקאמר (קהלת ט ח) 'ושמן על ראשך אל יחסר', 'ושמן' רומז על הגשמה, רומז שהשמן שהוא רומז לנשמה הוא 'על ראשך', דהינו, במח היא שרויה. וצריך האדם שיתנהג בקדשה ופרישות וידאחזק ויאהבתו, עד שימצא גופו מקדש ויהיו הכבד והלב והמח שלו ראויים שישירו בהם נפש רוח וגשמה:

כשיקדש אברים אלו יוכה לנפש רוח וגשמה

וזהו שאמר ו**אהבת את ה' אלקיך בכל לבבך**, דהינו שתקדש לבך כדי שיהיה ראוי שישורה בו הרוח. ו**בכל נפשך**, תהיה גבור, שתכניע את נפשך ותכניע את יצרך שהוא דבוק בדם עד שיהיה ראוי שתשרה בו הנפש. ו**בכל מאדך** הוא כנגד המח, דהינו צריך שתקדש מחשבותיך הבאים מהמח כדי שתשרה בו הנשמה:

הלב הוא העיקר

והטעם שהקדים הלב, משום שכל האברים הולכים אחר הלב, אל המקום שפינה הלב אחרי ילכו, לכן העיקר הוא הלב, כשיקדש האדם לבו ביראת ה' ואהבתו, כל האברים נגזרים אחריו, לפיכך הקדים הלב. ומטעם זה אמר אחרי זה (פסוק ו) **והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך**, לא הזכיר בפסוק זה כי אם הלב, לומר דהעיקר הוא הלב, דכשיקדש הלב במחשבות טהורות וביראת ה' ואהבתו ותורתו, אז כל האברים נתקדשו, ולפיכך הזהיר בפסוק הזה הרבה על הענין הזה, על הלב, לפיכך אמר כי אם **על לבבך**: (פיתוחי חותם)

יראת יעקב

משה חשש שהחוטאים יתיאשו מלשוב כשיראו שתשובתו לא התקבלה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר. ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (דברים ג כג-כו). אפשר לרמוז, דבא משה רבנו עליו השלום להסיר מלב ישראל שלא יאמרו כיון דהתשובה גדולה עד מאד, ואדרבא, אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות לד:) במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, וכן אמר בזהר הקדוש (ח"ב קנ), אך משה למה לא נתקבלה תשובתו. וזה הדבר יביא רפיון ידים לכל מי שבא לחזור בתשובה, יאמר מה תועיל תשובתי, הרי משה רבנו עליו השלום רבן של כל גבאים וחסידים שאין שום אדם יודע לעשות תקון תשובה כמוהו, ולא נתקבלה תשובתו, אם כן מה תועיל תשובתי, מי שאין יודע לעשות תקון כמוהו רבנו עליו השלום. ומכל שכן מי שנגזרה עליו גזרה שלא תקבל תשובתו, כל אחד יאמר שמה נגזרה עליו גזרה שלא תקבל תשובתו, ואם נגזרה עליו גזרה, יתירשלו ידיו ויאמר, ומה משה רבנו עליו השלום שידע תקון כל דבר על אפנו, מפל שכן אני עפר ואפר:

אפילו אם נגזרה כבר גזירה התשובה מבטלת אותה

וכל אלה הספקות בא משה רבנו עליו השלום להסיר מלב ישראל, שלא יתירשלו מצד התשובה והיא מועלת ומקבלת, ואפלו נגזרה גזרה התשובה מבטלת אותה, ולעולם על התשובה עומד העולם. וזה שאמר ו**אתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר**, הכונה, אמר, התחננתי לפני ה' שיקבל תשובתי, והיא רמוזה במלת **בעת**, דהתשובה שייכא בכל עת, לפיכך שייך לומר עליה **בעת**, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ר כא ו) על 'ועתה ישראל' (להלן י"ב), אין 'ועתה' אלא תשובה. וכן נמי 'עת לעשות לה' (תהלים קיט קכז), וכן 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים' (קהלת ט ח), ונתחננתי לפניו שיקבל תשובתי:

תשובתו של הקב"ה שרק בנלל ישראל לא יוכל להכנס לארץ

והשיבני הקדוש ברוך הוא, כי העברה שנתעבר עלי, לא מצדי שלא נתקבל תשובתי, כי אין שום דבר עומד בפני התשובה ולא גזר דין ולא שבועה, רק העכוב הוא מצדכם. וזהו שאמר ו**יתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי**, דהינו, מה שלא שמע אלי הוא למענכם ולא למעני. ואמר לי בפרוש, מצד עצמך **רב לך**, דהינו גדלה וכבוד יש לך מה שלא השיג שום אדם, וכל מה שתבקש תמצא, אמנם זה הדבר תלוי בישראל, והעכבה מחמתם באה ולא מחמתך, לכן **אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה**. לכן אתם בני ישראל חזקו ואמצו במדת התשובה, ואל יפקפק לבכם שום פקפוק, שהרי בדרתי לכם טעמא דמלתא על הענין שלי, ולעולם ימינו פשוטה לקבל שבים. ולכן אחרי זה אמר להם (להלן ד א) 'ועתה ישראל שמע אל החקים', ואמרו חכמים (תנחומא בשלח טו) אין 'ועתה' אלא תשובה, לפי שהיה מדבר להם על ענין מה שלא נתקבלה תשובתו, כי לא מצדו רק מצדכם כמו שכתבנו, תקף ומיד הזהירים על התשובה שייחזקו בה ולא ירפו ממנה, לכן אמר להם בלשון 'ועתה'. (פיתוחי חותם)

באור יעקב

לא תקפץ ירך מאחיד

חושב הרב שאוכל לגדב סכום שכזה, הלא עני ואביון אנכי ומאין לי כסף לתרום לצדקה?"

שב השמש לרבנו וספר לו את דבריו של העשיר. שמע הרב את תשובתו, והורה לשמש כי ילך אליו בשנית ויחזור על הדברים. כשראה העשיר כי השמש שב אליו בשנית, החל מרעים עליו בקולו, ושופך על ראשו קיתונות של בוז וכלה בו זעמו: "מה רוצה ממני הרב? הלא אין בידי אפלו פרוטה לפרטה".

מששב השמש בשנית אל הרב וספר לו את דבריו של העשיר והתנהגותו, הצטער הרב על הדברים, ועל עקשנותו של הלה שלא לתמוך ביד לומדי התורה, קרא לשלשה מתלמידיו ואמר להם: "הנני ממנה אתכם לשליחים ללכת אל אותו יהודי, ולומר לו כי באם יתן כפי הסכום שהוריתי לו, הרי שמוטב, אך באם יעמד במדיו וימשיך לקפץ ידיו, הרי שתקראו לפניו את הקינה הזו שאמר לכם כעת". הקינה שמסר להם רבנו היתה קינה אותה נהגו בעירם לומר לנפטרים ל"ע.

באו התלמידים לפני היהודי העשיר והחלו מפצירים בו בתחנונים כי ישמע לקול הרב, ויואל להתחייב את הסכום הפעוט למען החזקת לומדי התורה. אך כל תחנוניהם נפלו על אזנים ערלות. האיש לא אהב לשמע ולא הסכים להתחייב אף לא סכום כלשהו לצדקה. בלית ברירה קימו התלמידים מצות רבם, וקראו לפניו את הקינה שצוה להם רבנו. כשסיימו לקרוא את הקינה שבו לביתו של הרב.

כעבור שלשה ימים ותהום כל העיר, אותו יהודי קמץן שבק חיים לכל חי. בני משפחתו שיצעו את כל הנעשה, חפצו לתקן את גשמתו, ונטלו את כל עזובו, סכום עתק של כסף, וגדבו אותו להחזקת הישיבה. משך תקופה ארכה החזיק רבנו את הישיבה מאותם מעות.

תלמידים רבים שחרו לפתחו של רבנו **האביר יעקב** זיע"א, וכדגים הצמאים למים התלקטו סביבו צורבים מכל קצוי ארץ הקרובים והרחוקים, ושתו ממעין תורתו המפכה דברי אלקים חיים. כמין ישיבה היתה לו לרבנו בביתו, והתלמידים היו סמוכים על שלחנו, כשכל מחסורם נתן להם מיד הרב, על מנת שיוכלו להרוות נפשם השוקקה בדברי התורה בלי דאגות.

רבים מהתלמידים היו בני עניים, שבבית הוריהם גם לא היה די כדי לכלכל לחם לפי הטף, ורבנו שהשגיח בדברי חז"ל 'הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, אספם אל תוך ביתו, והחזיקם ביד רחבה.

ומהיכן היה לו לרבנו כדי לזון ולכלכל את כל התלמידים? תקנה התקין רבנו בעירו, שכל בעלי הבתים שחננו ה' בממון, ויש בידם להחזיק בידי לומדי התורה ועמליה, שיתנו סך מסים בכל חדש להחזקת התלמידים, והרב בעצמו קוצב היה את הסכום לכל אחד מבעלי הבתים, אותו יגדב למען תלמידי הישיבה.

בעירו של רבנו התגורר יהודי אחד עשיר גדול. הון רב היה ברשותו, אלא שקמץן גדול היה, ומרב חששו שפא ידעו על עשרו, הולך היה בבגדים בלויים וישנים, וכל תהלוכותיו היו כשל אחד מאביוני העם, ומשכך כל בני העיר טעו אכן לחשב כי אותו יהודי דל ואביון הוא, ובדאי שלא ההינו להתרימו לצדקה באף הזדמנות.

רבנו ברוח קדשו ראה וגם ידע כי לאמתם של דברים אותו יהודי עשיר גדול הוא, אלא שקופץ את ידיו מאחיו האביונים, קרא אפוא הרב לשמשו, וצוה לו לילך אל אותו יהודי, ולצוות עליו להתחייב לתת ללומדי התורה בישיבה, סכום קטן ביותר בכל חדש. השמש עשה כדברי רבנו, ומסר ליהודי העשיר המתחזה לעני את דבריו של הרב. אמנם, העשיר המשיך להעמיד פנים והתמם באזני השמש: "מהיכן

קדושת יעקב

משה רצה להביא כל אחד מישראל למעלתו

'אכלו רעים שתו ושכרו דודים' (שירה ש ה א), משום הכי זכיתי לזאת המעלה, שהקדוש ברוך הוא גזר אמר 'כי מכבדי אכבד' (שמואל א' ב' א) ולא לחנם זכיתי לזאת המעלה, ואתם גם אתם בני ישראל תוכלו לעשות הדבר, כי יש בידכם כח לעשות יחוד אבא ואמא וזעיר ונוקביה בלי שום מפניעה:

כל אחד יכול לייחד אבא ואימא וז"ן

זה שאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם, דהינו שאתם משרשים בקדושה העליונה ומתדבקים בה דבוק גמור, פשוט הוא שתוכלו לעשות יחוד אבא ואמא ויחוד זעיר ונוקביה כמו שאני עושה. והנה הדבקים גימטריא קס"א, וכשתסיר ה"א של הדבקים ותמנה דבקים עם מלת בתו"ה הוי גימטריא קפ"ד, וזהו חבור אבא ואמא כמו שרמז בשם משה. עוד, ואתם הדבקים ראשי תבות וסופי תבות גימטריא צ"א, הו"ה אדנ"י יחוד זעיר ונוקביה, הרי גרמזו כאן יחוד אבא ואמא ויחוד זעיר ונוקביה. וזהו שאמר להם, מאחר שאתם דבקים בה' התדבקות גמור, יכולים לעשות יחוד אבא ואמא ויחוד זעיר ונוקביה כמו שאני עושה, ותהיו חיים כלכם היום, שתזכו לחיים העליונים כמו שזכיתי אני, נמצא הפניעה מצדכם היא ולא מצדו יתברך חס ושלום: (מחשוף הלבן)

ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום (דברים ד ד)

אפשר לרמוז דמשה רבנו עליו השלום בא לעורר לב בני ישראל שיעבדו ה' ביראה ובאהבה בשלמות כדי שישנינו מעלה רמה לפניו יתברך כמו שהשיג הוא. ואמר להם דעו לכם כי כלנו בני איש אחד שהוא הקדוש ברוך הוא נחנו, כנים אנחנו, כלנו משרשים שרש גמור בקדושה העליונה, וזכינו עד שקראנו הקדוש ברוך הוא קדש ממש, כמו שכתוב (שמות כב ל) 'ואנשי קדש תהיון לי, וכתוב (ירמיה ב ג) 'קדש ישראל לה' ראשית תבואתה, וכל אחד ואחד מהם יכול להשיג מה שהשגתי אני, שהקדוש ברוך הוא ישתבח שמו אל אמונה ואין עול, ואין רצונו לעשות כבוד וגדלה לשום אחד יותר מחברו חס ושלום רק כל אחד לפי מעשיו, ואני לא השגתי הכבוד הזה רק על ידי מעשיו כמו שרמזו בשמי, דשמי גימטריא קפ"ד קס"א, דרומז להתחברות אבא ואמא התחברות גמור. עוד, 'משה' אותיות מ"ה ש', מ"ה רומז לזעיר אנפין, ש' גימטריא 'אלהים' במלוי יודי"ן רומז לנוקבא שהיא אלהים, והינו חבור זעיר ונוקביה, הרי שמי רמז בו יחוד אבא ואמא ויחוד זעיר ונוקביה, וכל ימי בזה אני עוסק אין לי שום עסק אחר, רק עסקי וחפצי ורצוני תמיד על יחוד אבא ואמא וזעיר ונוקביה, לקיים